

ONTOLOGIÆ TERTIA PARS
DE CATEGORIIS

114. *Objectum hujusce partis.*

Postquam egimus de transcendentalibus, scilicet de attributis quæ sequuntur omne ens, restat ut disputemus de categoriis, sive de his supremis attributis quæ non omni enti conveniunt, sed variis entibus possunt convenire.

Porrò categoriæ tractari queunt vel universim, vel sigillatim. Unde caput duplex: 1um de categoriis in genere; 2um de singulis categoriis.

CAPUT I

DE CATEGORIIS IN UNIVERSUM

Duo inquirenda sunt: 1° Quis sit categoriarum numerus? 2° Quæ sit relatio inter præcipuam categoriam, quæ dicitur substantia, et alias categorias quæ accidentia nominantur.

ARTICULUS I

De numero et classificatione categoriarum.

115. *Opiniones.* Categoriæ sunt suprema attributorum *genera* quæ variis entibus convenire queunt, et ad quæ reducuntur omnes et singulæ speciales proprietates rerum. Porrò Kantius *duodecim* voluit esse categorias, quas in Ideologiâ declaravimus (n. 173).

Aristoteles autem, ut innuimus in Logicâ (n. 170) *decem* categorias admisit, nempe substantiam, quantitatem, qualitatem, relationem, actionem, passionem, spatium, tempus, habitum et situm. — Quam partitionem probatam S. Augustino (*De Trinit.*, lib. V, c. 7, n. 8), et S. J. Damasceno, Albertus M. (*De Prædicamentis*, tract. 1, c. 10), S. Bonaventura et D. Thomas (1) pro firmâ habuerunt.

116. *Porro aristotelica divisio tenenda est.* Enimvero sumitur ab ipsâ rerum *naturâ*, et est adæquata, membris opposita et rectè ordinata. Si enim res mundanas consideremus, aliæ quidem in seipsis existunt, v. g. homo, lapis; aliæ autem in aliis tanquam in subjecto recipiuntur, v. g. figura in corpore, et cogitatio in mente. Priores *substantiæ*, posteriores *accidentia* vocantur.

Accidentia porrò in universum distinguuntur in *intrinsicâ* et *extrinsicâ*, prout sunt in subjecto, vel ab extrinseco sumuntur. — *Intrinsicâ* autem dividuntur in *absolutâ* et *relativâ*, prout insunt subjecto in se considerato, vel in ordine ad aliud. Priora vel materiam rei, vel formam sequuntur, et continentur sub *quantitate* et *qualitate*.

Sed *accidentia extrinseca*, vel omnino extrinseca sunt, vel

(1) « Prædicatum ad subjectum tripliciter se potest habere. *Uno modo*, « quum est id quod est subjectum, ut quum dico: Socrates est animal... « et hoc prædicatum dicitur significare *substantiam primam* de quâ « omnia prædicantur. — *Secundo modo*, ut prædicatum sumatur secun- « dùm quòd *inest* subjecto; quod quidem prædicatum, vel inest *per se* « et *absolutè* ut consequens materiam, et sic est *quantitas*; vel ut conse- « quens formam, et sic est *qualitas*; vel inest rei *non absolutè*, sed in « *respectu ad aliud*, et sic est *ad aliquid*. — *Tertio modo*, ut prædi- « catum sumatur ab eo quod est *extra subjectum*, et hoc dupliciter. « *Uno modo*, ut sit *omnino extra subjectum*, quod quidem, si non sit « *mensura subjecti*, prædicatur per modum *habitûs*, ut cum dicitur: « Socrates est calceatus. Si autem sit mensura ejus, cum mensura extrin- « seca sit vel locus, vel tempus, sumitur prædicamentum vel ex tempore, « et sic erit *quando*, vel ex loco, et sic erit *ubi*, non considerato ordine « partium in loco, quo considerato, erit *situs*. — Alio modo, ut id a quo « sumitur prædicamentum, *secundùm aliquid sit in subjecto* de quo « prædicatur. Et si quidem *secundùm principium*, sic prædicatur ut in « *agere*; nam actionis principium in subjecto est; si verò *secundùm* « *terminum*, sic prædicabitur ut in *pati*, nam *passio* in subjectum pa- « tiens terminatur. » (In V *Metaph.*, lect. 9).

partim extrinseca, partim intrinseca seu mixta. Accidentia omnino extrinseca variis modis subjectum afficiunt, quatenus vel ipsi simpliciter *adjacent*, ut *habitus*, vel ipsum etiam *mensurant*; hinc eorum divisio in *adjacentia* tantum, et in *mensurantia*. — At subjectum tripliciter mensurari potest, nempe quoad suam extensionem, vel suarum partium dispositionem in loco, vel suam durationem; inde *spatium*, *situs* et *tempus*.

Demum accidentia extrinseca, quæ aliquali ratione subjecto insunt, vel ab ipso *oriuntur*, ut *actio*, vel ad ipsum *terminantur*, ut *passio*, quæ terminatur ad patiens.

Novem igitur sunt accidentia, quorum quatuor rebus tum corporeis, tum incorporeis æquè conveniunt, nimirum *qualitas*, *relatio*, *actio* et *passio*; quinque autem corporibus sunt propria, nempe *quantitas*, *spatium*, *tempus*, *situs* et *habitus*.

117. Quanquam autem passio, actio, spatium, tempus, situs et habitus, quadamtenus accidentia relativa dici queant, nihilominus differunt ab accidente quod proprio nomine *relatio* nuncupatur. Nam, ut notat B. Albertus, relatio propriè dicta promanat ex *totâ* substantiâ subjecti quod ad aliud refertur, qualis est relatio Creatoris ad creaturam, heri ad servum. Cætera autem accidentia quæ relationis strictæ imaginem aliquam referunt, vel substantiæ sunt omnino extrinseca, vel saltem non a *totâ* substantiâ, sed ab aliquo tantum ejus principio, formali vel materiali, originem habent.

ARTICULUS II

De relatione inter accidentia et substantiam.

118. *Opiniones*. Quæritur utrum accidentia varia quæ insunt substantiæ, ab eâ distinguantur et ab eâ valeant separari. Porro veteres philosophi realem distinctionem admiserunt. Juxta illos, substantia est *ens in seipso existens*, *idemque perseverans*, variantibus licet suis accidentibus; accidens

autem est *ens cui convenit esse in alio tanquam in subjecto* (1), v. g. virtus in homine.

Accidentia porro dividuntur in *absoluta* et *modalia*; priora substantiam *immediatè* afficiunt, et in eam inducunt entitatem quamdam *novam*, posteriora autem nec substantiam ipsam *immediatè* afficiunt, nec in eam novam entitatem inducunt, sed ipsa accidentia absoluta modificant, quorum statum vel rationem essendi determinant: v. g. motus est accidens absolutum corporis, sed major vel minor ejus celeritas est accidens modale. — Docent insuper Scholastici accidentia omnia realiter a substantiâ distingui, et quædam ab eâ per miraculum separari posse.

Econtrario philosophi recentes, si Leibnitzium excipias, accidentium loco *modos* tantum admittunt, qui nihil aliud sunt nisi *ipsamet* substantia, altero vel altero modo *affected*; unde fluit modos a substantiâ separari nullo pacto posse, cum ab eâ non *re*, sed *ratione* tantum secernantur.

119. *Assertio 1^a*: *Viget realis distinctio inter substantiam et accidentia* (2).

Probatur 1° ex naturâ potentiæ creatæ. Ex dictis in Anthropologiâ (n. 9) animæ potentiæ realiter ab essentiâ distinguuntur; sed id æquè valet pro cunctis entibus creatis. Nam in quovis ente creato sunt quædam attributa, quæ ab essentiâ illius *promanant* quidem, sed eam non *constituunt*, et sunt alia quibus indiscriminatim frui vel carere potest. — Imò attributa illa sunt ab invicem realiter distincta, varia, vel etiam opposita. Ergo nisi realiter a substantiâ distinguantur, jam ea constare debent ex proprietatibus diversis et oppositis, quod apertè repugnat.

2° *Ex naturâ actionis creatæ*. Res omnes creatæ agunt; sed earum actio non potest esse nisi accidentalis; v. g. cogitatio aut volitio quam elicio in præsentia, est entitas realis et accidentalis, quippe additur menti meæ jam in suo esse constitutæ et in eâ subsistit.

(1) Accidens dicitur ab *accidere*, quia substantiæ *supervenit*.

(2) Cf. S. Basil., *Homil. VI in Hexameron.*, n. 3; et S. Augustin., *De Trinit.*, l. I, n. 11; *de Civ. Dei*, l. XI, c. 10, n. 2.

3° *Ex naturâ mutationis.* Res creatæ omnes *moventur* simul et *identicæ* permanent : v. g. anima nostra nunc in eo, nunc in isto est statu, corpora autem *moventur*, augentur, immi- nuuntur, etc... At *simul* conscientia cuique testatur eandem animam esse quæ modò eas, modò illas affectiones experitur. — Item nemo non videt eandem remanere corporis substan- tiam, licèt ejus moles augeatur, vel minuat. Porro quod fluit non potest esse res eadem ac illud quod permanet; sed prius accidentale quiddam præsefert, posterius autem merito dicitur substantia.

4° *Ex consecrariis;* quia admissâ, ut in adversariorum opi- nione, jugi mutatione substantiarum creatarum, teritur iter scepticismo et pantheismo; *scepticismo* quidem, propterea quòd nihil omnino fixum remanet, sed omnia indesinenti fluxui laborant; *pantheismo* etiam, quia creaturæ, si univer- sali fluxu laborent, non merebuntur jam nomen substantiæ, sed habebuntur potiùs ut variæ modificationes divinæ sub- stantiæ (1).

5° *Ex analogiâ fidei.* Enimvero *fides, spes, charitas, gratia habitualis*, aliud esse nequeunt nisi accidentia quædam super- naturalia, animæ nostræ *superaddita*. Nam alioqui, vel animæ extrinsecæ dici deberent, quod veritati catholicæ ad- versatur; vel ab animâ ipsâ non distinguerentur, ipsaque animæ substantia supernaturalis foret, quod repugnat, quia augeri possunt vel amitti, animâ remanente.

120. **Assertio 2^a :** *Inspectâ ratione accidentis, non repu- gnat illud a substantiâ connaturali per miraculum separatum existere.*

Ad hoc enim duo sufficiunt : scilicet 1° ad accidentis essen- tiam non pertinere actualem inhæsiorem in substantiâ, et 2° eam omnipotentiâ Dei frustrari et suppleri posse. Porro hæc duo constant.

(1) Rectè Leibnitzius : « Si la substance créée est un être successif..., « comme ses accidents..., pourquoi ne dira-t-on pas, comme Spinoza, que « Dieu est la seule substance et que les créatures ne sont que des acci- « dents ou des modifications? Jusqu'ici on a cru que la substance de- « meure et que les accidents changent, et je crois qu'on doit se tenir « encore à cette ancienne doctrine. » (*Essais de Théod.*, part. III, n. 393).

Constat 1um, quia ex unâ parte, accidens habet entitatem propriam, a substantiâ realiter distinctam; et ex aliâ parte, minimè repugnat eam sustentari ab alieno subjecto, quod habeat eandem vim ac substantia ipsi connaturalis.

Sanè quidem accidentibus *naturale* est ut in propriis subs- tantiis actu inhæreant, sed tamen ad eorum *essentiam* non actualis, sed *aptitudinaria* tantùm inhæsiore pertinet.

Constat 2um. Ut argumentatur S. Thomas, « idem est ju- « dicandum de productione rerum, et de conservatione earum « in esse. Divina autem virtus potest producere effectus qua- « rumcumque causarum secundarum sine ipsis causis secun- « dis, sicut potuit formare hominem sine semine, et sanare « febrem sine operatione naturæ; quod accidit propter infi- « nitatem virtutis ejus, et quia omnibus causis secundis lar- « gitur virtutem agendi; unde et effectus causarum secunda- « rum conservare potest in esse sine causis secundis. » (*Cont. Gent.*, l. IV, c. 65).

Quamobrem « Deus, qui est *prima* causa substantiæ et « accidentis, per suam infinitam virtutem conservare potest « in esse accidens, subtractâ substantiâ, per quam conser- « vabatur in esse sicut per propriam causam. » (3^a, q. 77, a. 1, c).

121. Quod autem ratio sola nonnisi *possibile* esse declarat, theologia *existere* docet in sanctissimo Eucharistiæ sacra- mento, in quo, subtractâ propriâ substantiâ, accidentia panis et vini supra naturæ ordinem virtute Dei sustentantur (*Lo- gica*, n. 43).

Dixi accidens, ratione accidentis, a subjecto sibi connatu- rali separari posse, quia nonnulla accidentia separationem istam renuunt : v. g. cogitatio et volitio a substantiâ cogitante, motus a mobili separari non valent. Hoc autem non habent ex naturâ communi accidentis, sed ex suâ *speciali* naturâ, quæ non patitur ea concipi sine connaturali suo subjecto.